

Nadbiskup Alojzije Stepinac kroz Hercegovačku franjevačku provinciju*

Piše: **don Juraj Batelja**

Uvodne misli

Osim što je kao maturant došao u Bosnu i Hercegovinu, u grad Banja Luku na maturalno putovanje 1915. godine, on je kao zagrebački nadbiskup pet puta pohodio Bosnu i Hercegovinu. Prvi put je to učinio od 20. do 27. lipnja 1938. kada je došao na proslavu 30. obljetnice posvećenja za biskupa vrhbosanskog nadbiskupa dr. Ivana Šarića. Naime, on je tada temeljiti pogledao Bosnu i Hercegovinu, a u Sarajevu do tada uopće nije bio. Drugi put došao je u Sarajevo na biskupsku

posvetu pomoćnoga vrhbosanskog biskupa mons. Smiljana Čekade u kolovozu 1939. Treći put pohodio je sjeverozapadni dio Bosne i Hercegovine, Kladušu i Bihać prigodom Euharistijskog kongresa u Četingradu 14. i 15. kolovoza 1939. Četvrti put pohodio je Bosnu i Hercegovinu provevši na odmoru nekoliko dana u Bosanskoj Gradišci u rujnu 1939. Peti put došao je u Hercegovinu, u grad Mostar, na biskupsku posvetu mons. Petra Čule, mostarsko-duvanjskog biskupa i apostolskog

administratora trebinjsko-mrkan skog.

Spomenute povijesne činjenice mogu i današnjim katolicima u Bosni i Hercegovini, sinovima i kćerima hrvatskog naroda, ali i drugim građanima Bosne i Hercegovine, približiti ljudski i crkveni lik bl. Alojzija Stepinca koji je od pripreme za svećeništvo do svoje smrti snažno osjećao molitvenu potporu vjernika i svećeničku solidarnost tamošnje braće u svećeništvu i episkopatu. S nekim od njih proveo je studentske

dane u Rimu ili vršeći svećeničku i biskupsku službu u domovini.

Kao nadbiskup koadjutor i rezidentijalni nadbiskup zagrebački, Alojzije Stepinac se zanimalo za kulturno i gospodarsko podizanje životnog standarda i vjerskoga života u Bosni i Hercegovini. Štoviše, fra Dominik Mandić je zabilježio da je »Nadbiskup više puta izrazio želju da bi rado posjetio bosanske i hercegovačke krajeve«.¹

Kratak životopis nadbiskupa Stepinca

Svjedok vjere u komunističkom progonu

U nastalim prilikama, komunistička vlast je obećavala štiti živote ljudi i jamčila slobodu Crkve, a istodobno je ubijala neistomišljenike i gazila ljudska prava i poduzimala mjere za iskorjenjivanje religije jer da je »opijum naroda«. Zato su katolički biskupi 20. rujna 1945. uputili vjernicima pismo u kojem su prikazali položaj Katoličke Crkve u novonastalim političkim okolnostima, izrazili lojalnost prema državnoj vlasti te nabrojili poteškoće kojima je onemogućena redovita djelatnost Crkve koja je uslijed bezbožne propagande dodatno opterećena. Iznijeli su činjenice povezane uz

ubojstva svećenika i časnih sestara te spomenuli žrtve rata, ali i žrtve koje su nevine stradale poslije rata na prijekim i vojnim sudovima.

Prema prosudbi samoga nadbiskupa Stepinca to *Pastirsko pismo* bilo je »kost u grlu« koja je mučila državno i partijsko vodstvo² i ono je bilo dodatni povod za monitoriranje sudskog postupka protiv njega.

Prisjećajući se toga, reče kao sužanj u Krašiću 18. veljače 1957.: »Teški je to bio porod: *Pastirsko pismo*. Da nisam imao uza sebe Čule i Čekade, nikada ne bi izišlo. Teško mi je bilo prvih dana. Oni

luduju. Što nam je činiti? Marcone odi u Rim i po njemu pitam Svetu Stolicu, kakav stav da zauzmem. Oni mudro šute. Nikakav odgovor. Marcone se uopće više nije vratio. Neka biskupi sami ocijene prilike i poduzmu potrebne mjere. Na to je čekala Sveta Stolica. I što sam drugo mogao, nego sazvati plenarnu biskupsku konferenciju. Onda nije bilo kao danas, da bi ovi doznali, što se govorilo na konferenciji. Za njih je važno bilo, što ćemo odlučiti. Zato već drugi ili treći dan konferencije dođe obavijest ministarstva, da vraćaju tiskaru biskupiji. Znao sam odmah, što to znači. Zamazati nam

oči, zavezati usta, da ne progovorimo, a eventualno, da reknemo koju riječ njima u prilog. Oni bi to razglašili po cijelom svijetu – i dobro bi im došlo. A kasnije za mjesec – dva: davaj tiskaru! Prozreo sam ih i rekao biskupima: »Gospodo, ne dajmo se prevariti. Iza svakog njihovog poteza stoji sotona. To je satanizam. Ništa im ne vjerovati. Tu istine nema.“ Lom od početka... Tako je i bilo. Izade *Pastirsko pismo*, odi tiskara i toliko toga, a i ja već 11. godinu. Bogu hvala! Nikada se nisam za to pokajao. Konferencije su svršile, a oni ni slutili nisu, što će uslijediti.³

* U duhu naslova koji smo stavili probrali smo odlomke iz djela navedena na kraju članka.

¹ Mandić, Dominik, »Moje uspomene na kardinala Stepinca«, *Stepinac mu je ime* (ur. Nikolić, Vinko), Zagreb, 1991., sv. 1., 130.

² *Pastirsko pismo* vidi u BAS, Knjiga 3., 267. – 279.; usp. *Sudski stup NRH* 6/46, 1221. – 1337. Dana 11. listopada 1954., o 8. obljetnici sudske presude, zapisao je kraščki župnik Josip Vraneković ove Nadbiskupove riječi: »Nikada ne bi oni mene zatvorili, da nije bilo Pastirskog pisma. Ono ih je poklopilo i do danas se nisu od toga oporavili. Tišti ih kao kost u grlu. Sami su si krivi. U tom im ne možemo pomoći, jer ne povlačimo ni slova!« (Vraneković, 354.)

³ Vraneković, 523.

Pohod nadbiskupa Alojzija Stepinca Bosni i Hercegovini 1938.

O pohodu nadbiskupa Alojzija Stepinca Bosni i Hercegovini u lipnju 1938. godine postoje dva objavljena izvješća. Prvo je sastavio Josip Jozef Suton. Objavio ga je pod

naslovom »Dr. Alojzije Stepinac na putu kroz Bosnu i Hercegovinu 1938. god.«⁴

Drugo izvješće napisao je prof. Vjenceslav Topalović pod naslovom

»Pohod nadbiskupa Stepinca Bosni i Hercegovini«.⁵ U ovom prikazu poslužit ćemo se obama izvješćima, ali i bilješkama pojedinih samostanskih i župnih kronika te člancima i

izvješćima objavljenima u *Hrvatskoj strazi*, *Katoličkom listu*, *Katoličkom tjedniku*, *Vrhbosni* i dr.

Duvno, 23. lipnja 1938.

Nadbiskup Stepinac s pratnjom svečano je dočekan i u Duvnu (Tomislavgradu). Taj je grad toga dana bio u svečanom ozračju radi dolaska mostarsko-duvanjskog biskupa Alojzija Mišića radi podjeljivanja sakramenta krizme. Tako je Duvno imalo toga dana neobičnu sreću, da u svojoj sredini vidi zajedno

hrvatskog metropolita i zagrebačkog nadbiskupa dra Alojzija Stepinca, s njim još dvojicu biskupa, dr. Dionizija Njaradija, grkokatoličkog vladika križevačkog, i Alojzija Mišića, biskupa mostarsko-duvanjskog. Tom je prigodom biskup Mišić predstavio visoke dostojanstvenike duvanjskim vjernicima, koji su

dupkom napunili duvanjsku baziliku. Tu su se i nadbiskup Stepinac i vladika Njaradi zahvalili vjernicima, koji su im iskazivali neizmjernu radost, što ih vide u svojoj sredini i što su među njima. S osobitom pohvalom Nadbiskup je procijenio ljepotu crkve – bazilike koja je djelo arhitekta Stjepana Podhorskoga,

praktičnog katolika, koji je u starihrvatskom slogu projektirao i župnu crkvu Presvetoga Trojstva u Krašiću.

Visoki su dostojanstvenici nakon susreta s biskupom Mišićem i duvanjskim franjevcima oputovali iz Tomislavgrada oko 17.00 sati prema Mostaru.⁶

Posušje, 23. lipnja 1938.

Kad se u četvrtak 23. lipnja 1938. Posušjem pročulo da kroz mjesto prolazi hrvatski metropolit i zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, od ranih jutarnjih sati hrilo je pučanstvo iz obližnjih naselja na mjesto koje je odredio župnik fra Pavao Šimović. Bilo je to mjesto na ulazu iz pravca Duvna u Posušje. Tu je postavljen slavoluk ukrašen cvijećem, na kojemu je krupnim slovima bila napisana dobrodošlica hrvatskom metropolitu Alojziju Stepincu. Najzauzetiji u pripremi za Nadbiskupov doček istakli su se posuški župnik fra Pavao Šimović i

njegov kapelan fra Mutimir Čorić. Narod je u špaliru dočekao dragoga gosta.

Na dočeku su sudjelovali dužnosnici mjesnih vlasti, zatim učitelji sa školskom djecom, članovi HKD »Napredak«, djelatnici kotarske ispostave i njezinih izvršnih tijela, članovi čitaonice »Radovan«, općinski vijećnici, predstavnici HSS-a i drugi. Nadbiskupov automobil pojavio se oko 18.00 sati. Odmah su zazvoniла zvona sa zvonika posuške crkve »a iz razdraganih grla više tisuća Posušana orili su se poklici

dobrodošlice visokom dostojanstveniku i njegovoj pratnji. Nadbiskup, premda u programu njegova puta nije bilo predviđeno zaustavljanje u Posušju, izašao je iz automobila među razdragane Posušake. Dobrodošlicu mu je poželio župnik fra Pavao Šimović, a tri djevojčice predale su mu cvijeće. Potom je Nadbiskup, ganut takvim dočekom, zahvalio okupljenom mnoštvu na topлом dočeku i na sve zazvao blagoslov.

Nakon toga se Nadbiskup sa župnikom i ostalom pratnjom uputio pješice kroz špalir vjernika u župni

dvor na kratki predah. Predah je protekao u razgovoru s domaćinom i još nekoliko uzvanika. Nadbiskupa je osobito zanimalo kakav je vjerski i društveni život posuškog kraja. Napuštajući župni stan Nadbiskup je razgledao crkvu i gradilište buduće župne kuće te župniku fra Pavi uručio svoj dar za dovršetak gradnje župne kuće. Nakon otpozdravljanja brojnim vjernicima, Nadbiskup se, nakon zadržavanja od sat vremena, zapatio prema Širokome Brijegu.⁷

Široki Brijeg, 23. lipnja 1938.

U predvečerje 23. lipnja 1938. nadbiskup Stepinac je sa svojom pratnjom prispio na Široki Brijeg. Srdačno je bio pozdravljen već u prigradskom dijelu župe Kočerinu. Na Širokom Brijegu pred crkvom i gimnazijom okupilo se veliko mnoštvo naroda. U ime vjernika i

braće franjevaca Nadbiskupa i njegovu pratnju pozdravio je ravnatelj franjevačke gimnazije dr. fra Dominik Mandić. U svom govoru je spomenuo kako je samostan na Širokom Brijegu središte njihove muke, njihove ljubavi, franjevačkoga rada i napora.

Uvečer nakon okrjepe Nadbiskup i ostali gosti iz njegove pratnje divili su se krjesovima koje je narod, po svom tradicionalnom običaju, palio po okolnim brežuljcima uoči Ivanjdana. U samostanu su tu večer visoki gosti prespavali, a ujutro je Nadbiskup u crkvi Marijinog

Uznesenja predvodio svečanu misu. U crkvi i ispred nje okupilo se veliko mnoštvo vjernika. Pobožnost puka toliko se dojmila Nadbiskupa da je često isticao kako takvo molitveno zajedništvo nije još doživio. Nakon svete Mise visoki su dostojanstvenici razgledali širokobriješku baziliku,

⁴ Suton, Josip Jozef, »Dr. Alojzije Stepinac na putu kroz Bosnu i Hercegovinu 1938. god.«, *Glasnik Blaženi Alojzije Stepinac*, 9. (2002.), br. 4., 98. – 101.; isto, 10. (2003.), br. 1., 35. – 36. (dalje: Suton).

⁵ Topalović, Vjenceslav, »Pohod nadbiskupa Stepinca Bosni i Hercegovini«, *Blaženi Alojzije Stepinac. Glasnik Postulature*, 19. (2012.), br. 1., 37. – 39.; br. 2., 39. – 42.; br. 3. – 4., 33. – 35., isto, 20. (2013.), br. 1., 30. – 33.; br. 2. – 3., 36. – 39. (dalje: Topalović) *Glas Koncila*, 21. 2. 1999., 2.

⁶ Suton, 100.; Topalović, 39. – 40.

⁷ Suton, 100. – 101.; Topalović, 40.

